

SAMARBEJDE MED FRIVILLIGE I PÆDAGOGISKE INSTITUTIONER

BUPL'S POLITIK, PRINCIPPER OG ANBEFALINGER

Samarbejdet med frivillige er en del af hverdagen på mange pædagogiske arbejdspladser. I disse år er der kommet et øget fokus på frivillighed både i institutioner og hos kommunerne. De løbende besparelser og dermed en øget mangel på ressourcer har gjort, at institutionerne oplever et dilemma mellem den traditionelle inddragelse af frivillige kræfter blandt forældre og andre i lokalsamfundet og risikoen for at de frivillige kommer til at erstatte egentlige stillinger. En undersøgelse BUPL har foretaget viser, at medlemmerne oplever, at de har begrænset viden om mulighederne i og eventuelle krav til samarbejdet med frivillige.

Der er behov for at FTR'er, ledere og TR'er kan hente viden og dermed hurtigt blive klædt på til at indgå i forhandlinger om vilkårene for og udstrækningen af frivillighed i den enkelte kommune. Derfor har BUPL vedtaget en politik for frivillige i pædagogiske institutioner – og udarbejdet et sæt principper for området. Principperne er bud på overvejelser, der bør indgå, når eller hvis institutioner overvejer at etablere et samarbejde med frivillige foreninger, organisationer eller enkeltpersoner.

I denne pjece kan du finde BUPL's vedtagne politik om samarbejdet med frivillige på børne- og ungeområdet og de konkrete principper, som kan ligge til grund for drøftelserne med kommunen og i den enkelte institution inden et samarbejde med frivillige indledes.

Til sidst i pjecen er der nogle bud på områder, hvor der kunne være potentiale i et samspil med frivillige og et afsnit med henvisninger til steder og bøger m.v. hvor der kan findes mere viden om samarbejdet.

BUPL'S POLITIK OM SAMARBEJDE MED FRIVILLIGE PÅ BØRNE- OG UNGEOMRÅDET

BUPL mener, at den frivillige indsats kan være et bidrag til at skabe et samfund med større fælles ansvarlighed, øge tilliden mellem forskellige sociale grupper, styrke den sociale kapital og sammenhængskraften.

Frivillige skal ikke træde i stedet for de professionelle og andre fastansatte, fordi disse har den faglige indsigt og dermed ansvaret for den faglige og etiske kvalitet, kontinuiteten og for at borgerens rettigheder overholdes. Frivillige kan således kun blive et supplement til i vel-færdsstatens opgaveløsning.

BUPL mener endvidere, at det er ledelsen i samarbejde med TR på den enkelte institution, der vurderer hvorvidt de ønsker og har ressourcer til at indgå i samarbejdet med frivillige

Erfaringer viser, at frivillige kan supplere de professionelle med andre kompetencer og viden. Herunder at et samspil mellem pædagogiske institutioner og frivillige foreninger på nogle områder kan være en støtte til arbejdet med børn, unge og deres familier. Derfor anbefaler BUPL, at der arbejdes for at skabe et større kendskab til mulighederne i at samarbejde med frivillige.

PRINCIPPER FOR SAMARBEJDE MED FRIVILLIGE

Principperne i denne pjece er i høj grad målrettet samarbejde om opgaver, der løses i institutionen, klubben eller når pædagoger samarbejder med frivillige uden for matriklen, som en del af den pædagogiske praksis. Anvendelsen af principperne skal sættes i forhold til omfanget af det konkrete samarbejde.

Samarbejdssystemet bør spille en aktiv rolle i forbindelse med drøftelsen af frivillige på arbejdspladsen

Når en kommune meddeler, at de ønsker at fremme samarbejdet med frivillige, bør der fastlægges nogle generelle retningslinjer for samarbejdet i SU/MED.

Disse retningslinjer kan evt. lægge sig op ad flere af de principper, der præsenteres her, herunder retningslinjer om:

- Hensynet til kerneopgaverne
- Ledelsesretten (retningslinjer for at 'hyre og fyre')
- Formelle regler (tavshedspligt og børneattester)
- Forsikringsforhold
- Andre aftaler

Hensynet til børnene og de unge skal i centrum

Det er vigtigt med en indledende konkret vurdering af, hvad formålet med og årsagen er til at inddrages frivillige i arbejdet med børn og unge.

- Hvorfor inddrager vi de frivillige?
- Hvem skal samarbejdet gavne?
- Hvordan forventes de frivillige at påvirke institutionen/klubben og børnene/de unge?

Dette skal ses i lyset af følgende faldgruber:

For nogle frivillige kan det være svært at forstå og skulde forholde sig til børn og især unge med særlige behov. Erfaringer viser tendenser til, at frivillige hurtigere falder fra i indsatsen med udsatte unge. Det kan have en negativ effekt på de unge.

En frivillig indsats er i sagens natur frivillig og kan ophøre med kort varsel. Erfaringerne er, at en frivillig indsats er en mere ustabil ressource, og at man ikke altid kan regne med, at der kommer en frivillig, selv om det er aftalt.

I nogle institutioner og klubber opleves et overlap mellem den frivillige indsats f.eks. gennem forældreinddragelse og det pædagogiske arbejde – man kommer tættere på forældrene. Samtidig peges der her på, at dette må ske i respekt for alle børn – ønsker de unges deres forældre ind i fritiden?

Oplever institutionen, at de står i gæld til forældre, som f.eks. anlægger en legeplads eller yder en anden stor indsats, vanskeliggør det arbejdet med børnene. Institutionen/klubben må også forholde sig til de oplevelser og den indsigt forældrene får i andre børn og familiers liv.

Derfor er det en væsentlig opgave at formulere og afklare, hvilke personlige eller faglige kompetencer det kræver at løse opgaven. Skal man kunne noget særligt eller være af en særlig støbning for at yde en frivillig indsats hos jer? Herunder:

- Hvilke krav stiller opgaven til den enkelte frivillige eller den frivillige organisation?
- Skal der efterspørges specifikke kompetencer?
- Hvordan sikres det, at opgaven kan løses, hvis de frivillige falder fra?
- Hvordan sikres den nødvendige kontinuitet? Hvor mange frivillige kan de professionelle og børnene og de unge rumme?

Frivillig indsats skal ikke indgå i skemalægningen eller normeringen

BUPL betragter alene den frivillige indsats som et supplement til det pædagogiske arbejde. Frivillige kan f.eks. løse konkrete opgaver i forbindelse med pædagogiske aktiviteter, herunder kan de bidrage med konkrete kompetencer som musik, syning af kostumer, juridisk støtte, lektiehjælp samt praktiske opgaver som oprydning og rengøring f.eks. af legetøj. Men de frivillige kan også give adgang til til ressourcer som f.eks. samarbejder med idrætsforeninger, hvor klubber og SFO'er får adgang til idrætsfaciliteter og redskaber eller til viden om f.eks. sorg og krise.

At de frivillige ikke er en del af normeringen betyder ikke, at de frivillige ikke kan give en ekstra hånd f.eks. bruger flere institutioner frivillige i forbindelse med ture, koloniophold og rejser. Men en fingerregel er, at aktiviteten bør kunne gennemføres uden den frivillige. Selv om frivillige bruges til meget afgrænsede opgaver, som koloni bør der laves aftaler for grænsefladerne mellem ansatte og frivillige.

Ledelse, ansvar og aftaleindgåelse

Lederen har ansvaret for institutionens samlede opgaveløsning. Derfor er det vigtigt, at den frivillige anerkender den formelle ledelse, den pædagogiske faglighed og de ansattes ansvar for børnene/de unge og det samlede tilbud. Den frivillige yder sit bidrag, men pædagogerne og ledelsen har ansvaret for opgaveløsningen.

Det betyder, at den frivillige nødvendigvis må følge linjen på institutionen og leve op til institutionens værdier. De ansatte skal omvendt anerkende den frivilliges rolle og bidrag. Derfor er det vigtigt, at overveje:

- Hvilke aftaler er nødvendige for at rammesætte de frivilliges opgaveløsning på en hensigtsmæssig måde?
- Hvem skal rekruttere de frivillige?
- Skal der indgås en grænseaftale, hvor der tegnes grænser mellem de opgaver, som udføres af frivillige og af professionelle?
- Skal der indgås en slags kontrakt mellem den frivillige forening/den enkelte frivillige og kommunen/institutionen?
- Hvem har det overordnede ansvar for organiseringen af den frivillige indsats? Hvem instruerer den/de frivillige?
- Hvis der opstår uenighed, hvor skal man så henvende sig som frivillig?
- Hvordan håndteres uoverensstemmelser? Hvordan aftales samarbejdets ophør ('fyringer')?

Formaliteterne på plads

Frivillige skal orienteres om og pålægges tavshedspligt. Det kan være væsentligt at have en dialog med de frivillige om, hvad det helt konkret betyder, særlig når det gælder nye og uprøvede frivillige. Udfordringen kan være større i mindre bysamfund, ligesom det kan være en udfordring, når de frivillige er forældre/bedsteforældre, som kender og taler med andre forældre.

Herudover kan det være en god ide, at afklare spørgsmål som:

- Hvornår er barnet/den unge i institutionens varetægt, og hvornår er barnet/de unge de frivilliges ansvar? Hvornår overgår ansvaret?
- **Forsikringsforhold:** Hvad sker der f.eks. hvis den frivillige bliver skadet eller forvolder skade? Reglerne på dette område er ikke enkle, derfor bør frivillige som udgangspunkt rådes til at have både ansvarsforsikring og en privat ulykkesforsikring, da kommunens forsikring ikke nødvendigvis dækker.

- **Arbejds miljøbestemmelser:** På arbejdspladser hvor frivillige indgår som en del af det arbejde, der udføres, skal arbejdsgiver sikre at alle, der arbejder i virksomheden – også de frivillige – er omfattet af den APV og AMO, som virksomheden i forvejen har.
- **Børneattester:** Der skal indhentes børneattester på frivillige.

Afklaring, introduktion til og dialog om opgaven

For at den frivillige kan løse opgaver med udgangspunkt i institutionens værdier, er det et ledelsesmæssigt ansvar, at den frivillige introduceres til disse set i forhold til den opgave, der skal løses. Herudover er det samtidigt væsentligt at få afstemt forventninger til, hvad den frivillige kan og vil varetage af opgaver.

Der kan ikke angives præcise grænser for hvilke opgaver, det konkret giver mening at lade frivillige varetage, det afhænger af den gruppe af børn og unge, som er i tilbudet og af den frivilliges kompetencer og personlige egenskaber. F.eks vil en frivillig pensionist, som tidligere har været ansat i institutionen, i højere grad kunne varetage andre opgaver med børnene/de unge end andre frivillige uden samme viden og kendskab.

Nogle institutioner har forsøgt sig med retningslinjer om, at frivillige ikke skal tage konflikter med børnene/de unge, men i praksis vil der være situationer, hvor det ikke giver mening og er dilemmafyldt. Det er vigtigt at overveje spørgsmål som:

- Hvilken introduktion er nødvendig?
- Hvilken ramme aftales for den løbende dialog om samarbejdet, så bidraget og grænserne løbende kan drøftes?
- Hvilke aftaler er der om et evt. ophør af samarbejdet?

Viden, tid og kompetencer til et øget samspil med frivillige

Mange ledere og pædagoger oplever, at de har meget lidt viden om samarbejdet med frivillige. På den baggrund giver det god mening at overveje:

- Hvilke behov er der for nye kompetencer hos leder og pædagoger, når et øget samspil med frivillige igangsættes?
- Bør der iværksættes efteruddannelse om rollen som tovholder i samarbejdet med frivillige organisationer eller om den særlige ledelsesopgave det er at skulle lede både ansatte og frivillige?

Typisk er det erfaringen fra eksisterende samarbejde med frivillige, at et samarbejde ikke er 'gratis'. Det koster tid fra leder og personale, som dels skal afklare rammer for samarbejdet, have formaliteterne på plads, formidle institutionens værdier og grundlag og ofte også instruere helt konkret. Det er derfor relevant at afklare:

- Hvilke indledende og løbende investeringer (tidsmæssigt) forventer institutionen at skulle lægge i projektet?

Organisering af den frivillige indsats

I situationer hvor en eller flere institutioner evt. sammen med forvaltningsniveauet har erkendt, at der er et behov blandt en gruppe borgere, som kræver en frivillig indsats, kan det være en fordel i at samarbejde med organisationer, der organiserer den frivillige indsats. Disse organisationer har ofte mange års erfaring i samarbejdet med frivillige og dermed kan sikre, at der tages højde for en række faldgruber. Herudover kan de også understøtte kontinuiteten i tilgangen af frivillige samt forberedelsen af de frivillige til opgaven.

Ofte opstår samarbejdet mellem frivillige og det pædagogiske arbejdsfelt, som et resultat af personlige relationer/møder i lokalområdet og i disse tilfælde vil de frivillige organisationer ikke være en naturlig samarbejdspart.

Samarbejdet med frivillige om udsatte børn, unge og familiers fritid

Flere institutioner har et ønske om samarbejde med frivillige om familier, herunder støtte til at familierne kan få positive oplevelser i fritiden eller støtte til dialoggrupper for forældre f.eks. med børn med diagnoser. Opgaver uden for institutionen, men hvor institutionen ser et uopfyldt behov hos børn og familier, som evt. ville kræve institutionens engagement. Der findes organisationer, som allerede i dag bistår denne type opgaver, her er det væsentligt at overveje:

- Hvilke forventninger ligger der til henholdsvis institution og organisation, hvis denne type netværk igangsættes?

Systematisk inddragelse af frivillige – det skal være muligt at sige nej tak!

Hvis kommunen eller institutionen igangsætter en mere systematisk inddragelse af frivillige, bør den lokale fagforening inddrages. I et konkret samarbejde bør der stilles krav om evaluering af samarbejdet med de frivillige, så det efterfølgende kan vurderes om værdien af samarbejdet står mål med det, man forventede.

Det er samtidig vigtigt, at den enkelte institution kan sige nej tak til samarbejdet med frivillige ud fra en konkret vurdering af institutionens ressourcer til at indlede et samarbejde, institutionens brugerkreds m.v.

Mere viden om spilleregler, principper og vigtige overvejelser i forbindelse med samarbejde med frivillige:

Center for frivilligt socialt arbejde: www.frivillighed.dk

Viden om f.eks. forsikringsforhold, samarbejde mellem frivillige og professionelle, forskningsviden om frivillighed m.v. Centeret har også en telefonrådgivning.

Frivilligt Forums spilleregler for samarbejdet mellem frivillige og velfærdsinstitutioner: www.frivilligtforum.dk

Vigtige fordi også de frivillige organisationer selv peger på den spilleregel, at frivillige ikke skal varetage visiterede eller lovgivningspligtige opgaver.

FTF's frivillighedspolitik: www.ftf.dk

HVOR ER MULIGHEDERNE?

I drøftelser med kommunen om et øget samarbejde med frivillige kan det være en fordel at kunne pege på konkrete områder, hvor der kunne være et potentiale i et øget samspil mellem institutioner og frivillige. Områder hvor den frivillige indsats udgør et supplement til den faglige og professionelle indsats.

I forbindelse med en rundringning til de lokale BUPL-afdelinger samt diskussioner med forskellige medlemsgrupper er der blevet peget på følgende områder, hvor institutionerne har oplevet, at det gav mening at samarbejde med frivillige.

Samarbejdet med idrætsforeninger og andre lokale aktivitetstilbud

Samarbejdet med idrætsforeninger m.v. giver både pædagoger, børn og unge adgang til oplevelser. Mange fritidsinstitutioner melder, at de gennem samarbejde med frivillige organisationer åbner døre i idrætslivet for børn, som ellers ikke kunne deltage, og at dette kan skabe adgang til idrætsfaciliteter, klatrevægge m.v.

Samarbejdet med håndværkere, kunstnere eller musikere

Samarbejde med forskellige kunstnere, historisk interesserede, håndværkere og andre giver både pædagoger, børn og unge adgang til ny viden. F.eks. indholdsviden i pædagogiske aktiviteter, om kreative processer, teknikker til arbejdet i naturen og træarbejde.

Samarbejde med lokale virksomheder

Samarbejde med lokale virksomheder og andre arbejdspladser giver både pædagoger, børn og unge indsigt i forskellige arbejdspladser. Nogle fritidsinstitutioner bruger muligheden for at skabe fritidsjob for nogle unge. Men herudover udvides perspektiver på børnene og de unges fremtidige valg eller pædagogerne kvalificeres til at støtte andre unge i uddannelses- og erhversvalg.

Hjælpeorganisationer med specialiseret viden

Der findes en række frivillige organisationer eller organisationer, hvor frivillige har særlig indsigt i særlige problemstillinger om børn og unge. Der er institutioner, der med stort held har hentet viden om børn i sorg og krise m.v. En viden som institutionerne ikke selv kan vedligeholde fordi f.eks. dødsfald heldigvis sker sjældent.

Konkret juridisk eller økonomisk støtte

Mange klubber oplever familier og unge, som ikke har styr på økonomi, og som måske har mange mindre lån, som for de unges vedkommende gør, at de har svært ved at komme ud af f.eks. en kriminel løbebane. Her peges der på muligheden for at samarbejde med bankansatte om bankrådgivning m.v. eller andre som kan støtte særligt de unge og familier i konkrete hverdagsudfordringer f.eks. økonomi (gældssanering), jura og kontakt til socialforvaltningen.

Støtte til familierne i fritiden

Flere institutioner og klubber oplever at forældre til f.eks. børn med forskellige diagnoser efterlyser erfaringsudvekslingsgrupper, eller at der er familier med behov for opdragelsesstøtte. Med PISA 2007 blev der peget på, at kulturelle oplevelser kan støtte børn og unge med svag social forældrebaggrund til større succes i skolen. Det er børn, der i forvejen sjældent oplever de kulturelle tilbud.

Flere institutioner har i samarbejde med frivillige organisationer iværksat aktiviteter, der kan støtte disse familier i fritiden, f.eks. venskabs- og kontaktfamilier (vedligeholder konkrete er-fagrupper mellem familier) og som sikrer ud-satte børn og unge kulturelle oplevelser, ferier m.v. i lighed med deres kammerater.

MERE VIDEN OM MULIGHEDER:

[Kommunens sociale vejviser som kan findes på internettet](#)
Mange kommuner arbejder løbende med at opdatere en social vejviser over de frivillige foreninger og initiativer, der foregår i lokalområdet.

Publikationen "Guldet i nabolaget" fra Børne- og kulturchefforeningen: www.bkchefer.dk

Rapporten "Projekt kommunen og civilsamfundet" – erfaringer med inddragelse af frivillige: www.sm.dk

Center for frivilligt socialt arbejde: www.frivillighed.dk